

Yerbilimleri İncelemeleri Özeti : Bir Örnek ve Düşündürdükleri

İ. ENVER ALTINLI

İlişikteki «Akım çizgesi» Hindistan'da, Kerala Hükümeti'nin modern kavramda özgür araştırmanın kurulması, yerleşmesi, yurt gereksinimlerini karşılaması ve gereksinen uzmanları yetiştirmesi için kurduğu ve tüm bütçe giderlerini karşıladığı kuruluşudur.

Yerbilimleri disiplinleri arasında verimli iş ve güç birliği kurulması, doğadan yararlanma yolunda, önce doğanın öğrenilmesi gereğinin bir zorlaması olmuştur. Jeolojinin etkileri yalnız salt bilim alanında kalmamış, örg Tanrı anlayışı, planlama, doğanın ve ortamın korunması, kentleşme ve araziden yararlanma, atıkların uzaklaştırılması, ham maddeler, enerji kaynakları, vb de şaşılması evrimlere ve yeni davranışlara yolaçmıştır; teknik, teknoloji ve mühendislik ile de kaynaşmıştır. Böylece geçmişte kendi başına yü-

rütülmüş disiplinler, yakın tarihte güçlü devlet örgütlemeleriyle dev bir araştırma ve irdeleme kurumu olmuştur. Bilimci, teknikçi ve mühendisin oluşturduğu uğraş (teknoloji) bir ülkenin veya bölgenin kalkınmasına bilimsel yaklaşımı uygulamaktadırlar. Her ülke çeşitli varlıklarına göre, fakat en çok bilimsel araştırmacıları düzeyine göre örgütlenmekte; bilimciler «Bilim tutumu»nu, yöneticiler de «Bilim politikası»nı saptamakta, değiştirmekte ve ilerletmektedir. Örg. Avrupa'nın eski bilim Akademileri, gelenek ve göreneklerinden ayrılarak, ülkelerinin kapsamlı işlek araştırma kurumları olmuşlardır. Ne yazık ki Türkiye bu gelenekten yoksun kalmıştır, ve çağın araştırma özegini tamamlayamamıştır: Öğretim yükü yanında üniversite araştırması potansiyelini kazanamamıştır. TÜBİTAK Marmara Araştırma topluluğunda yerbilimleri inceleme özegini yoktur.

Bu günün araştırmaları çok çeşitli ve dolayısıyla çok yönlüdür. Bu gende araştırmalar ancak ussal örgütlenmeden çıkabilir. «Yer ve Uzay Bilimleri Araştırma Özeği», ulusal tasarımları örgütleyip kurtardığı gibi, uluslararası tasarımlarda da büyük varlık göstermiştir. Gidiş, uluslararası birlikte çalışma yönündedir. Karalarda, denizlerde, atmosferde ve uzayda devlet bütçelerini aşan çok yüksek ederli araç ve gereçlere olan gereksinme bunun zorlamaktadır; ancak gelişmekte olan ülkeler uygarlık ve yaşam kavgasında sömürü düzeyi üstüne çıkma savaşını vermektelerdir.

Öğretim, araştırmanın hazırlık sınıfıdır. Yaşamın her aşamasında, kafasıyla kolunu birlikte kullanacak bilim, teknik, teknolojik, mühendislik öğeleri en baştan yurt gereksinmesine göre hazırlanmalı; kendi kendilerini yenileyecek düzende yetiştirilmelidir. Gelenek ve görenek görevler yanısıra, yeni buluş ve taze uygulama kadrosu da gözetilmelidir. Uygulama kurumları, beslendikler araştırma kurumlarını beslemeyi ödev bilmelidirler.

Özlemine hep duyduğumuz «Yer ve Uzay Bilimleri Özeği», yaşar ve işler kurulmalıdır. Elbetteki bu yurdun bilim düzeyi ve yeteneğinin bir aşaması olacaktır; ancak bazı engellere yaşam tanınmamaıdır: un, yağ, şeker ve helva vardır; sorunlar öz çaba ile çözümlenmelidir; yurdun jeolojisini biz yaparız ve uzmanlarımızı biz yetiştiririz; zamanında yeterince ve gereğince davranmakla raslantı ve çabalar yönlendirilecektir; vb. Böylece kesinlikle bilinmelidir ki Türkiye'yi yakın bir gelecekte yerbilimciler yöneteceklerdir. Yerbilimlerine jeometrik progresyonla artagiden gereksinmeler bunu muştulamaktadır.

Yer ve Uzay Bilimleri Özeği kuruluşunun temel ilkesi «Arazi adamı» yetiştirmek olmalıdır. Yönetim kadrosu, araştırma kadrosuna olanaklar sağlamalıdır. Araştırma giderlerinin çoğunu hükümetler sağlarlar. Anglo-sakson geleneğinde kişilerle kurumlar, araştırmalara çok büyük para yardımları yapmışlardır ve yapmaktadırlar. Böyle bir gelenek tarihimizde «Vakıf» ile var olmuştur ve bu eğilim yeniden güçlendirilebilir. En baştan endüstri ve yeraltı zenginliklerin de çalışanlar, doktora ve doktora sonrası araştırmaları desteklemekle buna başlamalıdırlar. Pratikte öğrenime özgülünen devlet bütçesinin, fakültelerde 1/10 unun «Araştırma birimi»ne harcaması, şimdilik, en kolay ve en verimli girişimdir.

Marmara Araştırma Merkezi (TÜBİTAK) kurulurken bir «Yer ve Uzay Bilimleri Özeği»nin bulunmasına dertlenen yazarın çabalarıyla, Ankarada bütün ilgililerle birlikte yapılan yarım düzine kadar toplantılar sonunda, bu eksiğin giderilmesi yolunda karar alınmış, ancak yüksek aşamada bu savunulmadığından olacak «buna TÜBİTAK'ın gücü yetmez» denerek girişim uyutulmuştur. Ayrıca, yine yazar tarafından yeni yeni kurulmakta olan Yerbilimleri Fakülteleri yöneticilerine birer «Araştırma birimi» kurmaları öğütlenmiştir. Bu arada «Döner Sermaye»nin bir «Araştırma birimi» olmadığını ve olamayacağını

önemle belirtmek isterim. Önce neyin uygulama ve neyin araştırma olduğunu, sorumluların çok iyi bilmesi zoru vardır. Bir çok doğuştan araştırmacı olanlar bu yanlış anlayış ve uygulama ve bir de dış ülkeye gidememe ve çok pahalı aletler edineme-nedeniyle, irdeleme yeteneklerini körletmişler ve çoğun ağırlığı öğretime vermişlerdir. Araştırma, dolambaçlı, örtülü ve dolaylı yapılamaz. Araştırma birimi kurulunca, bir kısım öğretim üyeleri bir süre daha az öğretim yüküyle araştırmalarını sürdürürler. Bunlar ilerde «Yer ve Uzay Bilimleri Özeği»nin sürekli uzmanları olacaklardır. Böylece tabandan beslenme ve en yetkinin seçimi olanaklı olacaktır.

MTA, DSİ (ve YERALTISULARI DAİRESİ), TPAO, EİEİ vb. uygulama kurumlarıdır. Baş çabaları, bütçe ile verilmiş görevleri yerine getirmektedir. Bir araştırma kurumunun stratejisini yüklenemezler ve buna sapmaları verimli olmamıştır, olamaz da. Bunlar, hem yerbilimleri fakültelerindeki araştırma birimleri, hem de TÜBİTAK'ın Yer ve Uzay Bilimleri Özeği ile karşılıklı yardımlaşma kurma zorundadırlar. Böylece, araştırmanın gerektirdiği en yetenekliğin seçimi, öğretim, uygulama ve araştırma kollarında başarıya kavuşacaktır.

Tasarımlar, yine bu 3 kol arasında ve bir de endüstriden yetkinlerin işbirliğiyle, kısa ve uzun süreli olarak 2 sınıfta hazırlanacak; yönetime gerekçeleriyle birlikte sunulacak; kabullenilenleri şaşmaksızın tamamına erdirilecektir. Ortak toplantılarla ilerlemeler de değerlendirilmeli, gereken değişkeler ve desteklemeler zamanında olmalıdır.

Planlama ile işbirliğiyle de, yurt gereksinmeleriyle ilişkili araştırmalara, teorik olsun pratik olsun, öncelik tanınmalıdır. Bu gün sıkıntısı çekilen ve dış alımla karşılanan pek çok yeraltı zenginlikleri (petrol, yapay gübre, endüstri ham maddeleri, akarsulardan enerji üretimi, çekirdek santrali, vb) umulandan çok yurt içinden sağlanacaktır. Yeni bulgular, araştırmanın kalitesi ve derecesi ile, enbaştan da özgülünecek bütçeyle, orantılı bulunacaktır. Teorik gibi gözükebilecek araştırmalar, pratik umulmadık yararlar sağlayacaktır. Elverir ki gereken nitelikli yerbilimci seçilebilsin, bunlara doğru davranma olanağı ne yolda olursa olsun esirgenmesin. Araştırma Özeđi bir blánço çıkaracak, bundaki öncelikleri kestirecek, gerçekleşmesi olanaklarını yeterince ve zamanında karşılama çabasını sürdürecektir. Deđiřik kurumlar arasında ikilemeleri ve eksikleri görerek tedbirleri alacaktır. Ne varki bu düşünde olanların, amaçlarını gerçekleştirmeleri için daha pek çok çabaları gereklidir. Saçlarını bu yolda ağartmış olanların, genç yeteneklilere olanaklar sağlamaktan başka düşünceleri yoktur. Her aşamadan yurdun gereksindiği yetkililer yetişmişlerdir. Yurdun kültürünü yönlendirecek bilim, teknik, teknoloji ve mühendislik araştırma özeğinde yetkiyle sorumluluk yüklenecekler vardır. Bu yazı, bu yoldaki çabaları yakınsatacak yerbilim öncülerinin eleştirisini ve daha da çok katkısını sağlama amacıyla yerbilimleri topluluğu üyelerinin onayına ve girişimine sunulmuştur.

YERBİLİM İNCELEMELERİ ÖZEGİ YAPISI

